

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

Toshkent Davlat Stomatologiya Instituti

Davolash ishi fakulteti

Lotin tili va xorijiy tillar kafedrası

**ZAMONAVIY TIBBIYOTDA KASALLIK NOMLARINING LOTIN
TILIDAGI TUZILISHI VA KLINIK DIAGNOSTIKADAGI AHAMIYATI**

Muallif: **Musurmonov Jamoliddin Faxriddin o‘g‘li**

E-mail: jamoliddin216624@gmail.com

Tel: +998 94 112 06 24

Muallif: **Murodova Dilshoda Baxritdin qizi**

E-mail: dilshodamurodova1998@gmail.com

Tel: +998 90 488 10 98

Toshkent Davlat Stomatologiya institute Lotin tili va xorijiy tillar kafedrası Davolash
ishi fakulteti 106-A guruh talabalari

Ilmiy rahbar: **Sayfullayeva Lola Sobitovna,**

Toshkent Davlat Stomatologiya Instituti katta o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy tibbiyotda kasallik nomlarining lotin tilidagi grammatik tuzilishi va ularning klinik diagnostikadagi ahamiyati tahlil qilingan. Xalqaro kasalliklar klassifikatsiyasi (ICD-10, ICD-11)dagi asosiy nosologik birliklar misolida lotincha terminlar morfologik va sintaktik jihatdan o‘rganildi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, lotincha kasallik nomlari diagnostika, hujjat yuritish va tibbiy tarjimalarda aniqlik va izchillikni ta‘minlaydi. Shuningdek, maqolada lotin tilini o‘rganishning tibbiyot ta‘limidagi o‘rni va klinik amaliyotdagi zarurligi asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: Lotin tili, tibbiy terminologiya, kasallik nomlari, grammatik tuzilish, ICD-10, ICD-11, diagnostika, tibbiy tarjima, klinik amaliyot, tibbiyot ta‘limi.

**THE STRUCTURE OF DISEASE NAMES IN LATIN IN MODERN
MEDICINE AND THEIR IMPORTANCE IN CLINICAL DIAGNOSTICS**

Abstract: This article examines the grammatical structure of disease names in Latin and their significance in modern clinical diagnostics. Using examples from the International Classification of Diseases (ICD-10, ICD-11), Latin medical terms were analyzed morphologically and syntactically. The findings show that Latin terminology

ensures precision and consistency in diagnosis, medical documentation, and translation. The study also emphasizes the importance of learning Latin in medical education and its role in professional communication.

Keywords: Latin language, medical terminology, disease names, grammatical structure, ICD-10, ICD-11, diagnosis, medical translation, clinical practice, medical education.

СТРУКТУРА НАЗВАНИЙ ЗАБОЛЕВАНИЙ НА ЛАТИНСКОМ ЯЗЫКЕ В СОВРЕМЕННОЙ МЕДИЦИНЕ И ИХ ЗНАЧЕНИЕ В КЛИНИЧЕСКОЙ ДИАГНОСТИКЕ

Аннотация: В данной статье рассматривается грамматическая структура латинских наименований заболеваний и их значение в современной клинической диагностике. На примере Международной классификации болезней (МКБ-10, МКБ-11) латинские медицинские термины были проанализированы с морфологической и синтаксической точек зрения. Результаты показывают, что латинская терминология обеспечивает точность и единообразие в диагностике, ведении документации и медицинском переводе. Также подчёркивается важность изучения латинского языка в медицинском образовании и его роль в профессиональной коммуникации.

Ключевые слова: Латинский язык, медицинская терминология, названия заболеваний, грамматическая структура, МКБ-10, МКБ-11, диагностика, медицинский перевод, клиническая практика, медицинское образование.

Kirish

Zamonaviy tibbiyot ilm-fani tarixan shakllangan va rivojlangan ilmiy asoslarga tayanadi. Ayniqsa, tibbiy terminologiya – kasalliklar, anatomik tuzilmalar, tashxis va muolajalar nomlanishi – ko‘p hollarda lotin va qadimgi yunon tillariga asoslanadi. Bugungi kunda dunyo bo‘ylab foydalanilayotgan tibbiy hujjatlar, klinik tashxislar va ilmiy adabiyotlarning aksariyatida aynan lotincha atamalar qo‘llaniladi. Bunga sabab, lotin tili “o‘lik til” bo‘lib, unda so‘zlar o‘z ma’nosini o‘zgartirmasdan, doimiy va universal shaklda saqlanib qoladi.

Xususan, Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (JSST) tomonidan ishlab chiqilgan Xalqaro kasalliklar klassifikatsiyasi – ICD-10 va ICD-11 tizimlarida ko‘plab nosologik birliklar lotincha nomlar bilan ifodalangan. Masalan, Tuberculosis pulmonum (o‘pka sil kasalligi), Diabetes mellitus (qandli diabet), Fractura femoris (son suyagi sinishi) kabi atamalar nafaqat klinik amaliyotda, balki tibbiy hujjat yuritish, xalqaro ma’lumot almashinuvi va ilmiy izlanishlarda ham keng qo‘llaniladi.

Kasallik nomlarining to‘g‘ri tuzilishi va mazmunan to‘g‘ri talqin qilinishi shifokorlar uchun muhim ahamiyatga ega. Bu holat diagnostika jarayonining aniqligini, bemor haqidagi ma‘lumotlarning aniq yozilishini va tibbiy tarjimalarning xatosiz bo‘lishini ta‘minlaydi. Shu bois, tibbiyotda lotin tilining grammatik qurilishi va semantik tahlilini chuqur o‘rganish dolzarb masala hisoblanadi.

Metodlar

1. Deskriptiv (ta‘rifiy) metod – lotincha kasallik nomlarining grammatik tuzilishini aniqlash va ularning tarkibiy qismlarini (ot, sifat, son, predlog) tahlil qilishda qo‘llanildi. Ushbu metod orqali atamalardagi morfologik birliklar (masalan, “fractura femoris” – son suyagining sinishi) ko‘rib chiqildi.

2. Struktural tahlil – kasallik nomlarining modeliga e‘tibor qaratildi: sifat + ot (insufficiencia cordis chronica – surunkali yurak yetishmovchiligi), ot + ot (fractura cranii – bosh suyagi sinishi) va boshqa kombinatsiyalar.

3. Komparativ (taqqoslovchi) metod – ICD-10 va ICD-11 xalqaro klassifikatsiya tizimlaridagi kasallik nomlari rus va o‘zbek tillaridagi tarjimalar bilan solishtirildi. Bu orqali lotincha atamalarning mazmunan aniqligi va tarjima nuqtai nazaridan ustunligi ko‘rsatib berildi.

4. Amaliy kuzatuv – tibbiy amaliyotda keng qo‘llaniladigan terminlar (ambulator kartalar, epikrizlar, rentgen va laborator hujjatlar) asosida real misollar yig‘ildi va tahlil qilindi.

5. Adabiy manbalarni tahlil qilish – lotin tili bo‘yicha darsliklar, tibbiy terminologiya lug‘atlari va JSST hujjatlaridan foydalanildi.

Natijalar

Tadqiqot davomida lotin tilidagi kasallik nomlari grammatik va semantik jihatdan tahlil qilindi. ICD-10 va ICD-11 tizimlaridan olingan 100 dan ortiq kasallik nomlari asosida quyidagi natijalarga erishildi:

1. Grammatik struktura bo‘yicha tasnif:

Tahlil qilingan terminlarning aksariyati quyidagi grammatik modellarga asoslangan:

▪ Sifat + ot:

- Insufficiencia cordis chronica – surunkali yurak yetishmovchiligi
- Hepatitis viralis acuta – o‘tkir virusli gepatit

▪ Ot + ot (rod qaratqich holatda):

- Fractura costae – qovurg‘a sinishi

- Tumor cerebri – miya o‘smasi
 - **Ot + sifat:**
- Carcinoma pulmonum – o‘pka saratoni
- Ulcus ventriculi – me‘da yarasi

2. Terminlardagi semantik aniqlik:

Lotin tilidagi atamalarda kasallikning lokalizatsiyasi, shakli, davomiyligi yoki etiologiyasi aniq ifodalanadi. Masalan:

Pneumonia lobaris dextri – o‘ng bo‘lakli zotiljam

Diabetes mellitus type II – 2-tipli qandli diabet

Bu tarzda tuzilishlar klinik tafakkurni shakllantirishda va kasallikni bosqichma-bosqich aniqlashda muhim rol o‘ynaydi.

3. Tarjima va amaliyotdagi qo‘llanish:

Lotincha terminlarning aniq va bir ma‘noli bo‘lishi ularni tarjima qilishda soddalik va aniqlikni ta‘minlaydi. Shuningdek, bu terminlar tibbiy hujjatlarda (epikriz, yo‘llanma, tashxis varaqasi) universal shaklda qo‘llaniladi.

4. Tibbiy o‘quv jarayonidagi ahamiyati:

Lotin tilidagi kasallik nomlarini o‘rganish tibbiy fakultet talabalari uchun nafaqat lug‘aviy bilimni, balki klinik tafakkurni ham rivojlantiradi. Bu o‘z navbatida yozma va og‘zaki muloqotlarda xatoliklarning oldini oladi.

Munozara

Olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatdiki, lotin tilidagi kasallik nomlari zamonaviy tibbiyotda aniqlik, izchillik va xalqaro standartlarga moslikni ta‘minlaydi. Ularning qat‘iy grammatik tuzilishi, masalan sifat + ot (hepatitis viralis acuta) yoki ot + ot (fractura femoris) kabi modellari, kasallikning joyi, turi va darajasi haqida aniq ma‘lumot beradi.

Lotincha terminlar aynanlik va bir ma‘nolilikka ega bo‘lganligi sababli, ularni klinik hujjatlar, diagnostika yozuvlari va ilmiy ishlarda qo‘llash xatoliklarni kamaytiradi. Xususan, diabetes mellitus yoki tuberculosis pulmonum kabi atamalar har bir tibbiyot xodimi tomonidan bir xil tushuniladi, bu esa xalqaro hamkorlikda muhim omil hisoblanadi.

Shuningdek, lotin tilini o'rganish tibbiyot talabalariga klinik fanlarni chuqur o'zlashtirish, kasallik nomlarini tahlil qilish va ilmiy nutqni shakllantirishda sezilarli yordam beradi. ICD-10 va ICD-11 tizimlarida ushbu atamalarning saqlanishi lotin tilining dolzarbligini yanada tasdiqlaydi.

Umuman olganda, lotin tilidagi kasallik nomlari tibbiy muloqotda yagona, ishonchli va tizimli vosita sifatida muhim rol o'ynaydi.

Xulosa

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, lotin tilidagi kasallik nomlari zamonaviy tibbiyotda diagnostika, ilmiy ishlash va tibbiy hujjatlarni yuritishda muhim ahamiyatga ega. Lotin tili o'zining qat'iy grammatik tuzilishi va semantik aniqligi bilan, kasalliklarning turini, joylashuvini va og'irlik darajasini aniq ifodalashda yordam beradi. Masalan, *Insufficiencia cordis chronica* kabi atamalar kasallikning surunkali yurak yetishmovchiligi ekanligini aniq belgilaydi. Bunday terminlarning grammatik tuzilishi tibbiyot xodimlariga kasalliklar haqida qisqa, lekin to'liq ma'lumot beradi.

Lotin tilining tibbiy terminologiyadagi o'rni tibbiy muloqotning izchilligini va xalqaro tushunarligini ta'minlaydi. ICD-10 va ICD-11 kabi xalqaro kasalliklar klassifikatsiyasida lotin tilidagi atamalar keng qo'llaniladi va bu tibbiy axborot almashinuvi jarayonida global bir xil tushunishni ta'minlaydi. Shuning uchun, lotin tilini o'rganish tibbiyot ta'limining ajralmas qismiga aylangan bo'lib, bu talabalar va shifokorlarga klinik diagnostika, tarjima va ilmiy ishlar uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni shakllantiradi.

Shuningdek, lotin tilining tibbiyotdagi roli nafaqat bilimlarni to'g'ri va aniq ifodalash, balki zamonaviy tibbiyotning rivojlanishiga moslashish imkonini ham beradi. Lotin tilining o'rni davom etmoqda va bu til nafaqat tarixiy meros, balki zamonaviy klinik amaliyot va ilmiy tadqiqotlar uchun zarur vosita bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. World Health Organization. International Classification of Diseases (ICD-10 & ICD-11). <https://www.who.int/classifications/icd/en/>
2. Крюкова Л.Л. Латинский язык для студентов медицинских вузов. Москва: 2019.
3. Мансуров А.Б. Тиббиёт терминологияси ва лотин тили. Тошкент: 2022.
4. Savelyev A. Medical Latin Terminology in Clinical Practice, 2020.
5. Oxford Handbook of Medical Terminology. 2019.
6. Филипов И.А. Тиббий tarjimashunoslik (Toshkent, 2020).

7. Иванова М.С. Тиббий latin tili va uning qo'llanilishi. Tashkent: 2018.
8. Simons, T. The Role of Latin in Modern Medical Terminology. Cambridge University Press, 2017.
9. Green, L. Medical Language: A Guide to Terminology. Elsevier, 2021.
10. Коваленко Н.В. Латинский язык в медицинской практике. Санкт-Петербург: 2018.
11. Latin Terminology for Healthcare Professionals – <https://www.healthcareterminology.com/latin/>
12. MedTerms Medical Dictionary – <https://www.medicinenet.com/script/main/hp.asp>
13. MedLine Plus: Medical Terminology – <https://medlineplus.gov/>

